

ták. Két objektumot találtam a Dollár-tanyába vivő gyalogút kanyarulatában, a tó DNy-i ívétől D-re.

Az 1. objektum 160 cm hosszú és 80 cm széles ovális alakú volt. Teljes mélysége 34–42 cm volt, a felszíntől 82 cm. A felszínen halványszürke kitöltés jelezte létét és apró paticcs, valamint pár jellegtelen kis cserép. Kitöltése nagyon kemény volt. Az objektum É-D-i irányú.

A 2. objektum az elsőtől D-re 120 cm-re volt, hossza 200 cm, szélessége 100–110 cm. Ovális alakú, sekély, mintegy 35 cm, azaz a felszíntől 75 cm mélységű objektum. Paticstörödékek voltak a felszínén, azaz humuszolás után, 40 cm-re a jelenlegi járósinttől. Kevés kézzel formált és korongolt cserép volt benne.

A továbbiakban bejártam a területet. A szántóföldön dolgozó helyi lakosok szerint az 1940-es években még 3–4 tanyán laktak itt. Újkori kerámiájuk, lábas edény töredékek, pipadarabok, mázas cserepek találhatóak például a tótól Ny-ra, ahol szintén humuszoltak, mert elvitték a homokot az autópályához. Októberben a tótól Ny-ra is humuszoltak a mocsárig, de a villanyvezeték miatt 10 m-t elhagytak, esetleg itt megláthatjuk a sáncátvágást. Máshol nem tervezik a homokkitermelést a sánc vonalában, mert lágú a homok, szétfolyik, nem alkalmas az autópálya alapozásához.

B. HELLEBRANDT MAGDOLNA

156. Hejőpapi, Karolai kavicsbánya

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) B

A területen megelőző terepbejárások során a már működő bányához közvetlenül D-ről kapcsolódó homokos dombvonulaton a bronzkorból származó megtelepedés nyomaira bukkantunk egy kb. 200×200 m-es területen.

Koós JUDIT

157. Hernádbüd, Várdomb

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) B, V

2000. november 10-én szemlét végeztünk a helyszínen, célunk a földvár állapotának felmérése volt.

Maga a földvár nem az 1:10 000 méretarányú térképünkön „Várdomb”-ként jelzett kiemelkedés, hanem az ettől K-re eső magaslaton van. Jól kivehető, hogy ez utóbbi domb széles, lapos platójának K-i, É-i és Ny-i oldalán a természetesen is meredeken eső rézsút mesterségesen is lefaragták, még meredekebbé tették. D-i oldalán a várat a lapos platótól ma is követhető vonalban szárazárokmal választották el.

A vár belső, védett síkja, hasonlóan az egész platóhoz, ma mezőgazdasági művelés alatt áll, szántóföldként hasznosítják. A vár sánca mindenütt gyeppel, illetve ritka bokros terület. A vár szántott részén, annak teljes szélességében, D felőli oldalán pedig kb. addig a vonalig, ahol egy nagyfeszültségű vezeték K-Ny-i irányban keresztezi a platót, igen nagy tömegben mutatkoztak a régészeti leletek. A késői bronzkorra, illetve korai vaskorra keltezhető edénytörödékek között nagy számban

találtunk durvított felületű „seprűdíszes” oldaltörödékeket, valamint fényes, fekete színű darabokat, néhány bütyöksoros, illetve díszített oldaltörödéket. A keltezhetetlen állatcsontokon kívül feltűnően sok folyami kagylót találtunk, de gyűjtöttünk néhány kisebb kőpengét, obszidiánt, illetve szilánkot, valamint pár malomkőtörödéket.

A vár területén 8–10 helyen figyeltünk meg frissen szétszántott objektumra utaló hamus, illetve átégett, vörös földrögök által kirajzolt, 1–2 méter átmérőjű foltokat.

A leletanyagot átadtuk a Herman Ottó Múzeumnak.

B. HELLEBRANDT MAGDOLNA – PASZTERNÁK ISTVÁN

158. Himod határa

(Győr-Moson-Sopron megye) Ő, Ró, N, Kö

A MOL Rt. gázvezetékét kívánták építeni Kapuvár és Répcelak között. A nyomvonal bejárása során 2000. január 4–5-én Himod község határában több régészeti lelőhelyet találtunk, azonosítottunk, illetve valószínűsítettünk.

Szilvás-tag: Azonos a „Káposztáskertek” néven ismert késő középkori lelőhellyel (Tomka P. adata a Soproni Múzeum adattárában). A Himodról Kisfaludra vezető út mellett, a Répce Ny-i oldalán található. A felszínen igen sok 14–15. századi edénytörödéket gyűjtöttünk. A bejárt terület É-i részén, elszórtan máshol is, őskori cserepeket is találtunk. A lelőhely a vezeték 4,7–5,1 km szelvényében található.

Tettes-halmi-dűlő: A mesterséges, ún. Tettes-halomtól É-ra még egy, erősen szétszántott halomsírt észleltünk a Ny-K irányú árok mellett. A vezeték tervezett nyomvonalában a 6,100–6,800 km szelvény között, a Tettes dombtól K-re a szántóföldön végig a következő dűlőig gyűjtöttünk cserepeket. Ezek zöme őskori (valószínűleg bronzkori, de még neolitikus is lehet köztük), kisebb része római kori, néhány darab akár népvándorlás kori is lehet.

A dűlőúttól D-re, a Répce kanyarulatával szemben (tervezett nyomvonal 7,000–7,100 km között) a réten szinte véletlenül lehetett csak valamit találni a fedő növényzet miatt. Ennek ellenére vassalakdarabot és néhány elég atipikus edénytörödéket szedtünk fel, ami igazolja, hogy itt is kell lelőhellyel számolni.

Munkatársak: Szőnyi Eszter régész, Ritly Jenő technikus.

TOMKA PÉTER

159. Himod, Káposztás-kertek

(Győr-Moson-Sopron megye) U, R, LT, H, Á, Kö

A 4600–5100 km szelvény közé eső lelőhelyen a téli terepbejárást követően 2000. június 15. és július 15. között a gázvezeték építése során kihumuszolt felületen ásatást végeztünk. Az őskorból 94 objektumot tártunk fel. A legkorábbi időszakot a neolitikumból a dunántúli vonaldíszes kerámia kottafejes fázisa képviselte. Az ebbe a korba tartozó objektumokat a késő középkori falu

gödrei erősen megbolygatták, így települési jelenségek megfigyelésére nem nyílt lehetőségünk.

A Ny-i szelvényfalnál egy nagyméretű, mély gödörből a késő neolit Lengyeli kultúra vörös alapon fehérrel festett kerámiatöredékei, vastag falú edénydarabok, valamint nagy mennyiségű állatcsont került elő.

A feltárt 500 m hosszú, 7 m széles felületen a legtöbb leletanyagot a késő rézkori Badeni kultúra időszakából találtuk. Gazdag kerámia leletanyagot tartalmaztak a szabályos kerek tárológödrök, melyeket a területen nagy sűrűségben beásott honfoglalás kori sírok megbolygattak. A hamuval sűrűn kevert, helyenként elszenesedett fadarabokat is tartalmazó, valamint az egész felületen erősen átégett patiscstörmeléssel kevert humuszbetöltésből rendkívül sok kerámiatöredéket (vastag falú hombártól a vékony füles korsóig) gyűjtöttünk. A kelta korból két téglalap alakú, földbe mélyített építmény gödrét, valamint néhány objektumot bontottunk ki.

Az „őshumuszba” mélyítve 9–11. századi temető 152 sírját tártuk fel. Nem lehetett biztosan eldönteni, hogy folyamatosan használták a temetőt, vagy a Karoling kori és a honfoglalás utáni temető egymástól függetlenül került egy helyre. A datálható 9. századi sírok a domb tetején, nagyjából egy sorban helyezkedtek el, középen két igen mély, nagy sírgödör két oldalán. Tájolásuk Ny-K. Jellegzetes temetkezési szokásuk az edénymelléklet, többnyire a koporsó fölött. Jellemző leletanyag: lándzsa, köpűs nyílhegyek, Wadenbindengarnitur, rúdgyöngyök, lemezgömbös fülbevaló, pajzs alakú lemezgyűrűk, fenékbélyeges edények.

A 10–11. századi sírok a déli és az északi lejtőn csoportosultak, a déli oldalon a 9. sz.-i síroktól mintegy 15 m-re jelentek meg, itt volt az egyetlen, melléklet nélküli, részleges lovas-temetkezés. Az északi oldalon közvetlenül csatlakoztak a korábbi temetkezésekhez, itt több szuperpozíciót is megfigyelhettünk. A sírgödrök általában sekélyek, keskenyek, Ny-K tájolásúak, a humuszrétegben többször nem voltak megfigyelhetők. Jellemző leletanyag: nyílhegyek, csonttíj markolatverete, csiholók, vaskések, egyszerű varkocskarikák, kéttagú csüngő alsó része, kerek pityke, néhány gyöngyszem, sima bronzkarpercek, S-végű és bepödrött végű hajkarikák, fülbevaló, torques, ún. „rovásírásos” gyűrű.

Az „őshumusz” felett, illetve abba beleásva találtuk a 14–16. századi falu maradványait. Mintegy 110 objektumot tártunk fel a 7 m-es sávban, zömük cölöplyuk és gödör, némelyik datálása lelet hiányában bizonytalan. A dombtetőn egy legalább két periódusú lakóház került elő, alaprajzát a 20 m hosszan követhető cölöpsorok meglehetősen bizonytalanul rajzolják ki. Déli végében volt a konyha (kemencékkel, padlószint töredékével) – a későbbi sírok éppen itt sűrűsödtek, alaposan megbolygatva a ház maradványait. A déli lejtőn négy gazdasági épületet azonosítottunk, ezek átlag 8 méteres sekély foltok, bennük gödrök, mellettük cölöpnyomok. Feltártunk egy szabadban álló kemencét. Az északi lejtőn találtunk több vermet (egyikben nagy „kaposz-

táskó”) és egy kutat, melynek faszerkezetéből mintákat vettünk.

Feltártuk a 17–18. századi temető 52 sírját a dombtetőn, beleásva a telepobjektumokba. Könnyen felismerhetőek voltak hamus-szürke betöltésükről és a sok egyforma koporsószegekről. Számtalan többszörös szuperpozíciót figyeltünk meg. Tájolásuk Ny-K, általános a deszkakoporsó használata. Viseleti elemek és néhány egyéb tárgy alkotja a leletanyagot: csizmapatkó (egy sírban sarkantyú is), mentegombok, vaskés, csiholó, horog, Benedek-kereszt, egy sírban három pénz (a legkésőbbi 1672-ből), kontytű, fűzőkarikák, ruhaflitterek, rózsafüzér, medál, hét db párta (gyereksírokban), gyöngysor.

Az ásatáson részt vett Gabrieli Gabriella és Szőnyi Eszter régészek, Takács Károly egyetemi hallgató.

EGRY ILDIKÓ – TOMKA PÉTER

160. Hobol, Sikotai-árok

(Baranya megye) Ró

1969-ben a Sikotai árok ásásakor (a „Napkeleti-földektől” délre levő legelőn áthaladó út mentén) felszínre került bronzszobrot, bronzbaltát és római pénzeket a közelben tárcsázást végző Lieb József találta meg. A szobrot megmutatta a MNM régészeinek. Ezután a lelet feledésbe ment, a pénzek elkallódtak, a baltát pedig a megtaláló géppel megcsiszolta. 2000 márciusában anyagiilag megszorulván a szobrot és a baltát a Janus Pannonius Múzeumnak felkínálta eladásra. Március 9-én szálltam ki Hobolba megnézni a szobrot, és szintén javasoltam a megvételt. A leletek körülbelüli találási helyét Lieb József 2000. június 2-án a helyszínen megmutatta.

A találó a baltát megcsiszolta, így csak következtethetünk eredeti alakjára. Óskori formájú, anyaga miatt a római korban használatra alkalmatlan lehetett. Sárgaréz színű.

A szintén sárgaréz színű szobor köpűs kiképzésű. Ülő istenséget ábrázol, kezében három attribútummal: faág, pánsíp, görbe bot (görbe kürt?). Magassága 18,8 cm, szélessége 17,6 cm, súlya 2,645 kg.

A szobor római kori kocsi díszítőeleme lehetett, esetleg egy halotti kocsihoz tartozott. A figura öltözéke és az oldalán levő oroszlánfejek keleti istenségre – Attisra – vallanak. A balta lehetett esetleg méltóság-, vagy tiszt-ségjelvény. A lelet újabb adatokat szolgáltat a 2. századi kocsis temetkezés szokásáról és előfordulási helyeiről.

A szobor jelentősége miatt a feltételezett kocsis temetkezést egy hitelesítő ásatással mindenképpen tisztázni kellene.

GÁBOR OLIVÉR

161. Homokmégy, Székes

(Bács-Kiskun megye) B, Sza, Á

2000. március 13.–április 3. között régészeti feltárást végeztünk a lelőhelyen. A IX–XI. szelvényvel a 185–296. sz. régészeti objektumokat tártuk fel. Az előkerült 112